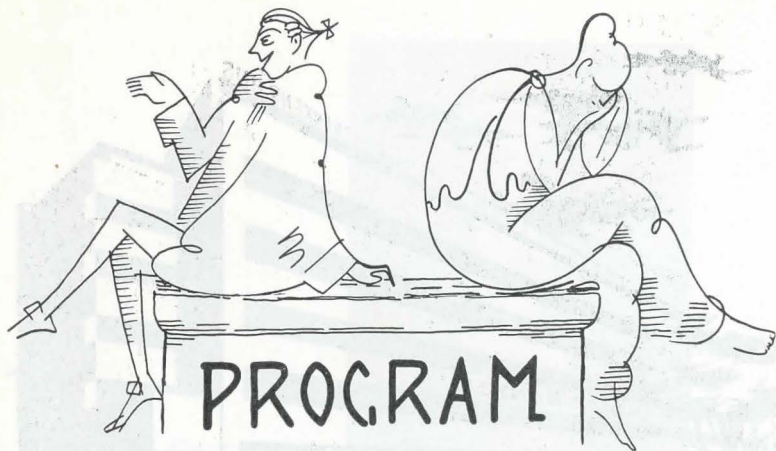

AARHUS TEATER

AARHUS TEATER
DIREKTION: POUL PETERSEN

TEKSTBIDRAG:

Christian Stub-Jørgensen:
GUSTAV WIED OG TEATRET

*

Helge Kjærgaard:
EN „BAGATEL“ FYLDER 125 — „NEJ“

*

IDEEN TIL „NEJ“

Gustav Wied

Johan Ludvig Heiberg

Gustav Wied

– OG TEATRET

Gustav Wieds forhold til teatret var et af hans livs tragiske problemer. I hele sit forfatterskab var han så at sige dramatiser; hans romaner er bygget op i situationer og replikker. Men hvad han har skrevet med direkte sigte på scenen, bragte ham mest skuffelser – lige fra hans først udgivne skønlitterære bog, et tragisk drama, som kun opnåede én opførelse i Glostrup Afholdsforening, og til hans sidste dramatiske arbejde, efter hvis totale fiasko han i fortvivelse tog sit eget liv. I den periode, da han stod på sit højdepunkt, var hans navn knyttet til nogle teatersuccesser, der endnu kan mere på en scene, men de var enten fremgået af samarbejde eller dramatiseringer af tidligere arbejder.

Inden den tid havde han dog skabt sig et litterært navn indenfor en genre, der vel er dramatisk, men som sprænger teatrets rammer, nemlig satyrspillene. De er udtryk for en dobbelthed i hans sind. Wied er en overgangsskikkelse i vor litteratur, dels en realist, der nøjagtigt studerer og registrerer livet omkring sig, men tillige en dekadent modernist, en splittet natur, der ud fra en tragisk livsindstilling giver en kynisk kommentar til virkeligheden. Denne kommentar kan spænde fra en sjældent overbærende latter til en hånende grimasse.

I satyrspillene har han givet denne kommentar i en meget fyldig regie, i virkeligheden beregnet på læsere og ikke på teaterfolk. Og de udgør en så væsentlig del af stykket, at en opførelse uden dem ville være en lemlæstelse. Først radioteatret med sin »fortæller« har givet dem en mulighed for opførelse.

Det første arbejde, hvortil betegnelsen satyrspil knyttes, var et helaftensstykke, »Erotik«, der ved sin første opførelse i 1896 gjorde lykke, men nu er helt dødt. Det havde sin styrke i de nøjagtigt aflyttede replikker, som blev sat i underfundig belysning; endnu lader det sig læse som et fint eksempel på realistisk teknik, men for det første er det i dramatisk henseende slæbende, for det andet engagerer personerne os ikke dybt.

Faktisk har Gustav Wied kun i ét arbejde kunnet manøvrere uden om alle de skær, som truer hans dramatik. Det er den lille fordringsløse enakter »Skærmydsler«, der forlængst har en fast plads i dansk teaters klassiske repertoire. Det så lyset for 60 år siden i en samling halvdramatiske bagateller, »To Kroner og halvtreds«, hvoraf kun et par i dag lader sig læse. Men »Skærmydsler« har overlevet dem alle.

Det er et lille satyrspil, men uden regiens omfangsrige kommentarer. Digterens egen spøgefulde belysning af den lille borgerlige situation er her helt digtet ind i replikkerne, understreger deres barokke munterhed og løfter derved spillet op i en atmosfære af fantastisk komik, selv om det i sig selv er ren realisme og raffineret iagttagelseskunst. Storm Petersen her senere på lignende vis gjort det hverdagslige eventyrligt. Iagttagelsens præcision ligger på linje med »Ero-

POUL PETERSEN
»Skærmydsler« iscenesætter

Marie Brink

Bodil Lindorff

Inger Gleerup

Harald Hejst

Scenebillede af »Nej«; Blyantstegning af Edv. Lehmann (i Teatermuseet). Personerne fra venstre: C. Foersom som Justitsraad Gamstrup, Ludvig Phister som Klokke Link, Johanne Louise Heiberg som Sophie og R. Waltz som Kandidat Hammer.

Kostumer: *Maria Deleuran*

Før »Skærmydsler« spilles »Menuet« af Boccherini

Sceneteknik: *Aage Rishøj* – Belysning: *Carl E. Andreassen*

Kostumer: *Maria Deleuran*

Handlingen foregår i København i justitsrådets hus

Hun blev fornærmet. Hvor kunne han sige nej til hende? . . . Mange aar igennem havde han erklæret hende sin kærlighed. Havde begyndt med det, længe før hun havde fattet ét ord deraf. Hun var kun et barn, da han saa hende som Trine ved en privatopførelse af *Poul Møllers* scene »Hans og Trine«. Fra da af var hun blevet hans muse, og han skrev sit første »frierbrev« til hende: »Aprilsnarrene«, med den hende værdige Trine-rolle.

Under den allerede da fejrede digters velvilje og ledelse var saa hun, fattigmandsbarnet, balletpigen, der engang havde optraadt som statist sammen med et andet ballet- og fattigmandsbarn: *H. C. Andersen*, vokset frem til at blive den store aktrice, lige saa fejret . . . Han havde »friet« igen: hun blev hans »elverpige«, Agnete i »Elverhøj«. Og saa havde han friet paa ny, for 120. gang og rent ud og for alvor, og hun havde saa endelig fattet og sagt ja. Og de havde giftet sig, paa trods af modstand, uvilje og snak og alt det: en »Mesalliance«, jo, hun af fattig rod, og han hele tyve aar ældre! – Pjatzpiaz og vissevas, hvad brød de sig om det. De var jo unge sammen i samme »luft«, den, de begge elskede: Kunsten, digtningen, musikken, teatret! Han blev ved at fri.

Og saa nu: i og med alt dette . . . nu sagde han nej? – En dag hen paa vaaren fandt hun paa sit klaver en lille bog: den allerede trykte »Nej«-vaudeville. Henrykt kvidrende »spurgte« hun, og han maatte jo »indrømme«: »Ja«. – Den 1. juni 1836 spillede hun saa Sophies rolle med umaadelig succes – uforlignelig bistaaet af *Phister* som Link.

Overskuddet fra forestillingen, der var en »benefice«, tillod parret en rejse til Paris for at besøge Johan Ludvigs gamle fader, *P. A. Heiberg*.

– og atter »Nej«. Litterært set er »Nej« motivet gammelt. Men det anede den unge fru Johanne Luise ikke. Kendte digteren dertil? Uvæsentligt . . . afgjort er, at han med fuldkommen teknik og legende ynde skabte et heltud nyt, originalt lille værk; originalt navnlig derved, at »Nej«-vitsen op-

træder *to* gange og med *modsat* udfald. Hvilken lejlighed for baade ordet og hende til farvespillende udfoldelse!

Og hvilken fornyet, charmerende ridderlighed i sangene og musikken – bevidst valg blandt kendte melodier (ifølge vaudevillens teori); ypperligt arrangement af *Henrik Rung* –; man tænke blot paa og høre nu igen: »Erindrer De? Det var i Kongens Have« med de bedaarende linier: »Hvor Hyacinthen dreied sig bedrøvet, fordi De gik saa hastigt den forbi«.

Naa . . . lidt skjult »pædagogik« var der maaske ogsaa i det, naar den vel gifte Heiberg alligevel føjede konen og skrev det ønskede »Nej«: Som feteret teaterdame var hun jo stadig omsværmet, ikke saa lidt endda . . . Det kunne være højst vigtigt for gemalen antydende og dog understregende at lære hende at sige nej paa rette sted og tid – nej som Nej. Samt at minde om dengang, da de første smaa Nej'er til ham gik over til at blive et Ja . . . »Erindrer De?«

– og – Ja.

– »O, forna tiders kvinnor«, sang Selma Lagerlöf. Ja – men de »svundne tiders skjalde« er ej heller at foragte. De sang og digtede til hine tiders kvinder; de ridderlige »erklæringer« lagde de elegant ind i deres kunst, maaske blot antydet i et enkelt vers, en enkelt replik. I bedste fald giftede de sig med deres muse, delte sødt og surt med hende et lig igennem og takkede hende i døden –: Chr. Winther, Paludan-Müller, Heiberg. – Just fordi den dybe alvor bag spøgen, kunne de se det store i det små, kunne de med overbevisning dyrke elegancen, lethed, ynden, klarheden, formen, smagen. Og i alt dette se – det gælder navnlig Heiberg – midler og veje til »Menneskets æstetiske opdragelse« (Schiller).

Vi – i en uelegant, tung, kaotisk tid – kan derfor med den allerbedste samvittighed af verden sætte os hen og for en stund glemme alle problemerne og bare finde »behag i en bagatel«.

Som altsaa bare ikke »bare« er en bagatel. Nej!

Helge Kjærgaard.

Ideen til „NEJ”

Fra den store danske skuespillerinde Johanne Louise Heibergs berømte erindringer »Et Liv gjenoplevet i Erindringen« har vi hentet følgende afsnit om tilblivelsen af Nej:

De kongelige Skuespillere havde dengang Lov til i Ferietiden at give Forestillinger til egen Indtægt, en Tilladelse som jeg aldrig havde benyttet, dels fordi jeg var saa anstrengt af Vinterens Arbejde, at jeg i høj Grad trængte til Hvile om Sommeren, dels fordi denne Opfordring til at trække en Veksel paa den Gunst, man stod i hos Publikum, var Heiberg og mig imod. Men for at gøre det muligt at besøge P. A. Heiberg i Paris, besluttede vi os til for denne ene Gang at give en privat Forestilling. Vi havde længe talt frem og tilbage om, hvad vi skulde lade opføre. Ideligt havde jeg plaget Heiberg om at skrive et nyt Stykke til denne Aften. Det blev besluttet, at vi skulde give hans Skuespil »Nina«, men det udfyldte ikke en hel Aften; jeg bad ham da ret indstændigt at skrive en lille Vaudeville til at ende Forestillingen med. Ved et Tilfælde var det faldet mig ind, hvor mange Nuancer der kunne lægges i det lille Ord »Nej«, og nu opstod Ønsket hos mig, at han vilde skrive en Vaudeville, der skulde hedde »Nej«, og hvori det Ord var indflettet i Intrigen. Jeg tænkte paa, hvilke Melodier der kunde bruges o. s. v., og hver Dag talte jeg for ham om Vaudevillen »Nej«. Da han blev ved at sige, at han ikke kunne eller ville skrive dette Stykke, blev jeg til sidst ganske vred og taug. En Dag henimod Foraaret vilde jeg aabne

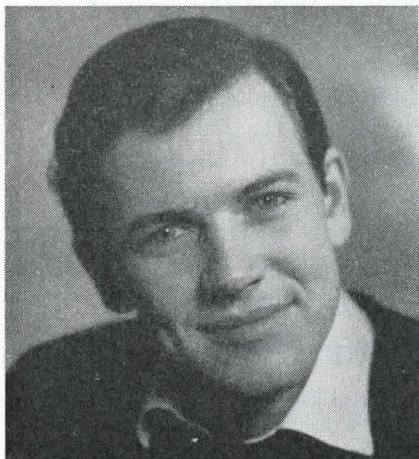
Claveret for at synge og spille, da mine Øjne i det samme faldt paa en trykt Bog, som laa derpaa; jeg vilde se, hvad det var for en Bog, og da jeg aabnede den, stod der paa Titelbladet: »Nej«, Vaudeville i en Akt af Johan Ludvig Heiberg«. Jeg vilde næppe tro mine egne Øjne – foer ind til Heiberg og sagde: »Hvad er dette?« »Det veed jeg ikke«, svarede han med sit ironiske Smil. »Du har jo skrevet denne Vaudeville«, vedblev jeg. »Saa?« gjentog han. »Ja, der staar jo, den er af dig«. – »Ja, saa maa den vel ogsaa være af mig«, svarede han paa sin rolige, ironiske Maade. Jeg blev usigelig glad, allerede inden jeg havde læst den, saa man kan tænke, hvad jeg blev bagefter

Vigga Bro

Gustaf Bentsen

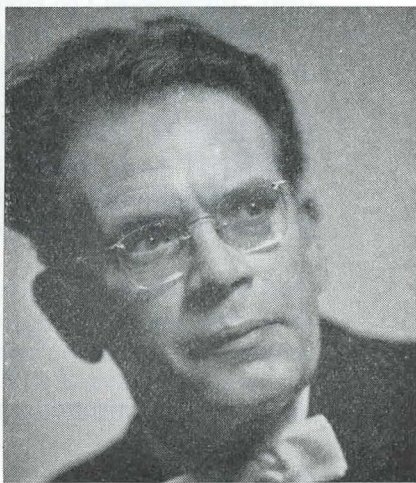
Ole Wegener

John Hahn-Petersen

Fritz Brun

Arvid Andersen

Det Kgl. Teaters repertoire i april

Skuespil: Archibald MacLeish: »J. B.«. – William Shakespeare: »Macbeth«. – Ebba Torstenson: »De, der sejrede«. – Ludvig Holberg: »Barselsstuen«. – Reginald Rose: »Tolv vrede Mænd«. – Hjalmar Bergmann: »Swedenhielms«.

Opera: Richard Wagner (i ny instudering ved Wieland Wagner): »Den flyvende Hollænder«. – J. Offenbach: »Hoffmanns Eventyr«. – W. A. Mozart: »Tryllefløjten« og »Figaros Bryllup«. – Benjamin Britten: »Lucretia«.

Operette: Gilbert og Sullivan: »Den gode Fregat PINAFORE«.

Ballet: Roland Petit, Marius Constant: »Cyrano de Bergerac«. – Bournonville, Løvenskjold: »Sylfiden«. – Nutter, Saint Leon, Delibes: »Coppelia«. – Niels Bjørn Larsen, Prokofjev: »Peter og Ulven«.

27. april premiere på Lizzie Rodes og Ole Schmidts: »Ballet i D«. – Henrik Bloch, Jens Bjerre: »Kameliadamen«.

ODENSE TEATER spiller indtil midten af april Max Frischs »Biedermann og Brandstifterne« i Leon Feders iscenesættelse. Hovedrollerne udføres af: Finn Lassen, Ebba With, John Larsen, Hans Otto Nielsen, Lene Poulsen og Ejnar Larsen.

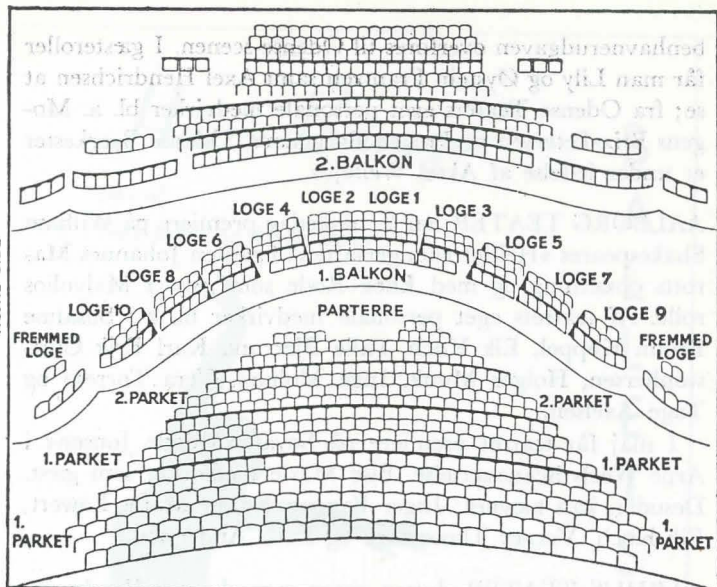
Derefter får teatret premiere på den verdensberømte amerikanske musical »My Fair Lady«, som er bygget over Bernhard Shaws mindst ligeså berømte skuespil »Pygmalion«. Musikken er af Frederik Loewe, Erik Bidsted står for iscenesættelse og koreografi, og hele det strålende udstyr fra Kø-

benhavnerudgaven overføres til Odense-scenen. I gæsteroller får man Lily og Øystein Frantzen samt Axel Hendrichsen at se; fra Odense Teaters eget personale medvirker bl. a. Mogens Brix-Petersen og Preben Borggaard. Odense Byorkester er under ledelse af Aksel Wellejus.

AALBORG TEATER har 2. påskedag premiere på William Shakespeares »Helligtrekongersaften« i gæsten Johannes Marotts opsætning og med Ebbe Rode som gæst i Malvolios rolle. Af teatrets eget personale medvirker bl. a.: Susanne Bruun Koppel, Eik Koch, Palle Bjerrum, Karl Erik Christophersen, Holger Munk, Inge Molnæs, Vera Tørresø og Tage Axelsen.

I maj får teatret premiere på Soyas »Afdøde Jonsen« i Arne Weels iscenesættelse. Else Marie medvirker som gæst. Desuden kan nævnes: Inger Bagger, Karen Marie Løwert, Eik Koch, Verner Tholsgaard og Laila Andersson.

AARHUS TEATER slutter sæsonen med en strålende opsætning af Strauss dejlige operette »Flagermusen«. Ole Walbom sætter iscene og har tillige leveret dekorationsudkast og skitser til kostumer. Koreografien og iscenesættelsen af dansene står balletmester Flemming Skov for. Per Dreyer leder – alternerende med Arvid Andersen – Aarhus By-Orkester. Blandt de medvirkende kan nævnes gæsterne: Gerda Gilboe (Adele), Lise Panduro (Rosalinde), Gert Bastian (Eisenstein), Uno Ebrelius (Alfred), Michael Fønss (fængselsdirektør Frank). – Endvidere: Erno Müller (prins Orlofsky), Gunnar Stryhn (Frosch), John Hahn-Petersen (dr. Falke), Jørgen Fønss (dr. Blind), Vigga Bro (Ida).

	Ord. pris		Ord. pris
1. parket, 1.-6. rk.	12,00	Fremmed loge, 1. rk.	14,00
1. parket, 7.-10. rk.	10,00	Fremmed loge, 2. rk.	10,00
2. parket	8,00	2. balkon, 1. rk.	8,00
Parterre	7,00	2. balkon, 2. rk. midt for .	6,00
1. balkon, 1. rk.	12,00	2. balkon, 2. rk. siderne ..	5,00
1. balkon, 2. rk. loge 1-4 .	12,00	2. balkon, 3.-4. rk.	5,00
1. balkon, øvr. rk. loge 1-4	10,00	2. balkon, 5.-7. rk.	4,00
1. balkon, øvr. rk. loge 5-10	8,00	2. balkon, 8.-10. rk.	2,00
Klapsæder, 1. balkon	6,00		

Billetter kan købes og forudbestilles uden forhøjelse 6 dage frem fra kl. 11-17 i Scalias forhal. Derudover salg til forestillingsdagen fra kl. 17 i billetkontoret i teatrets forhal. - **Telefon 2 26 22.**

Billet-priserne kan forandres ved gæstespil, tourneur og særforestillinger. - Ved tlf.-bestilling betales et noteringsgebyr af 15 øre pr. billet. - Alle ovennævnte priser er incl. garderobe.

Annoncerne arrangeret af Lockeys Reklamebureau